

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO TEISĖJŲ GINTARO GODOS IR DANUTĖS JOČIENĖS ATSKIROJI NUOMONĖ DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO 2017 M. LIEPOS 4 D. NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KARO PRIEVOLĖS ĮSTATYMO NUOSTATOS ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI“ NR. KT 9-N7/2017

2017 m. liepos 4 d.

Vilnius

1. Nesutikdami su Konstitucinio Teismo (toliau – ir Teismas) 2017 m. liepos 4 d. Nr. KT 9-N7/2017 (toliau – ir Nutarimas) šioje byloje tiek dėl nutarimo rezoliucinės dalies, tiek dėl šiame nutarime išdėstytų motyvų, norime pareikšti atskirąją nuomonę šioje konstitucinės justicijos byloje.

2. Pareiškėjas Vilniaus apygardos administracinis teismas šioje byloje prašė ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui neprieštarauja Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo (2011 m. birželio 23 d. redakcija) 3 straipsnio 7 punktą, kiek jame nustatyta, kad nuo karo prievolės atleidžiami tik valstybės pripažintų tradicinių Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkai, tuo tarpu kitų religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkai tokios galimybės (arba privilegijos, kaip ją įvardija pareiškėjas) neturi. Vadinasi, pareiškėjų pagrindinis argumentas šioje byloje yra tas, kad tradicinių Lietuvoje religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkų, ir visų kitų religinių bendruomenių ir bendrijų (tiek valstybės pripažintų, tiek nepripažintų) dvasininkų padėtis yra nelygiavertė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnį, yra diskriminuojami. Taigi šioje byloje pareiškėjas kelia klausimą dėl valstybės pripažintų tradicinių Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkų bei kitų religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkų padėties skirtumų, vykdamas Konstitucijos 139 straipsnyje numatytą konstitucinę pareigą atlikti karo prievolę.

3. Pritardami Teismo pozicijai, dėl Nutarimo 7-12 punktuose dėl Karo prievolės įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo atskleidimo, kuris yra būtinas ginčijamo teisinio reguliavimo išsamiam supratimui, vis dėlto, keliame klausimą, kodėl buvo pasirinktas platesnis tyrimas, įtraukiant į šį tyrimą ir Konstitucijos 139 straipsnį. Pareiškėjas, keldamas tik Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto nediskriminacijos principo pažeidimą, o kartu ir visų asmenų lygybės principo pažeidimą dėl tradicinių Lietuvoje religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkų bei dėl visų kitų religinių bendruomenių ir bendrijų (tiek valstybės pripažintų, tiek nepripažintų) dvasininkų skirtingo traktavimo pareigos atlikti karo prievolę kontekste, neprašė ištirti dar ir ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijos 139 straipsniui. Sutinkame, kad konstitucinės jurisprudencijos byloje tam tikrais atvejais gali būti pateisinamos platesnės tyrimo ribos, tačiau tokias tyrimo ribas turi aiškiai ir nedviprasmiškai įvardinti Teismas savo nutarime, pateikdamas konkrečius argumentus,

kodėl buvo pasirinktos atitinkamos tyrimo ribos ar kodėl nukrypta nuo pareiškėjo keliamo klausimo (žr., kaip pavyzdį 2017 m. gegužės 19 d. Konstitucinio Teismo nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Fizinųjų asmenų bankroto įstatymo nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ 8-10 punktai, 2015 m. balandžio 3 d. Konstitucinio Teismo nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Suskystintųjų gamtinių dujų terminalo įstatymo [...] atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ II. 3 punktą ir kt.). Šiuo atveju Nutarime nėra aiškiai apibrėžtos tyrimo ribos, nors rezoliucinėje dalyje konstatuojamas pareiškėjo neginčytos Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalies pažeidimas. Todėl, mūsų nuomone, Konstitucinis Teismas šioje byloje turėjo spręsti klausimą dėl galimos diskriminacijos tarp tradicinių Lietuvoje religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkų bei visų kitų religinių bendruomenių ir bendrijų (tiek valstybės pripažintų, tiek nepripažintų) dvasininkų bei jų lygybės atlikti konstitucinę pareigą – karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą kontekste ir apsiriboti pareiškėjo užginčyto Konstitucijos 29 straipsnio analize.

4. Nutarime neatsakoma į klausimą, o kodėl būtent asmens socialinis statusas – šiuo atveju buvimas dvasininku - nėra susijęs su tokiomis aplinkybėmis, dėl kurių asmenys galėtų būti atleisti nuo pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą arba kodėl šis statusas negali būti laikomas objektyvia aplinkybe (sąlyga), atleidžiančia visus dvasininkus nuo pareigos atlikti minėtą tarnybą. Mūsų nuomone, buvimas bet kurios religinės bendruomenės dvasininku yra ta objektyvi aplinkybė, tas specialus socialinis statusas, vienintelė profesija, tiesiogiai susijusi su kita konstitucine teise - minties, tikėjimo ir sąžinės laisve, kuri yra nevaržoma (Konstitucijos 26 straipsnis) – kuri galėtų pateisinti visų dvasininkų atleidimą nuo karo tarnybos, įskaitant ir alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, ir ši objektyvi aplinkybė (ar socialinis dvasininkų statusas) neturėtų būti vertinama kaip privilegija.

5. Konstitucinio Teismo pozicija šiame Nutarime, nustatant pareigą visiems dvasininkams atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, gali būti traktuojama kaip įstatymų leidėjo vaidmens perėmimas, tuo tarpu minėto Konstitucijos 139 straipsnio 3 dalyje yra aiškiai nustatyta, kad „Krašto apsaugos organizavimą nustato įstatymai“.

6. Kita vertus, nors Nutarime griežtai pasisakoma už kiekvieno piliečio pareigą atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą pagal Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalį, tačiau tame pačiame Nutarime teigiama ir tai, kad pagal Konstituciją karo tarnyba asmenims, kurie dėl savo religinių ar kitų įsitikinimų negali jos atlikti, gali būti pakeista alternatyviąja krašto apsaugos tarnyba, taip pat į tai, kad pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą vykdymas dėl svarbių priežasčių gali būti atidėtas. Taigi kyla klausimas – kur yra dvasininkų Lietuvos Respublikos piliečių konstitucinės pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą efektyvumas, jei pats Konstitucinis Teismas „pasufleruoja“ įstatymų leidėjui, kad šiems asmenims tarnybos

vykdytas dėl svarbių priežasčių gali būti atidėtas (Nutarimo 15.7., 17.4. punktus). Taigi kaip teigia Europos Žmogaus Teisių Teismas, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija gina praktines ir efektyvias teises, o negina iliuzinių ar teorinių teisių (žr. kaip pavyzdį bylą *Cudak prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 15869/02, 2010 m. kovo 23 d. sprendimas), tai išvedant paralelę su Konstitucinio Teismo daugumos pozicija, tai reikštų, kad nors dvasininkai kaip ir visi Lietuvos Respublikos piliečiai privalo atlikti savo konstitucinę pareigą atlikti karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, tačiau jiems tokia tarnyba gali būti atidėta dėl svarbių priežasčių. Kadangi šiuo atveju svarbi priežastis bus jų buvimas dvasininku, t. y., jų specialus socialinis statusas, jų profesija, kuri neišnyks visos jų tarnystės bažnyčiai metu, tai reiškia, kad minėti dvasininkai realiai neatliks savo konstitucinės pareigos pagal 139 straipsnio 2 dalį ir ta jų pareiga liks tik iliuzinė ar teorinė.

7. Todėl, mūsų nuomone, Konstitucinis Teismas šioje byloje turėjo vertinti ginčijamo teisinio reguliavimo atitikimą Konstitucijos 29 straipsniui, taip, kaip prašė pareiškėjas Vilniaus apygardos administracinis teismas, ir lyginti ne dvasininkus Lietuvos Respublikos piliečius su kitais Lietuvos Respublikos piliečiais, nes tai nėra nei tapačios, nei tolygios (ar lygiavertės) grupės, o lyginti tradicinių Lietuvoje religinių bendruomenių ar bendrijų dvasininkus su kitų bažnyčių bei religinių bendruomenių dvasininkais, nes abiejų grupių dvasininkai yra vienodoje, tolygioje (ar lygiavertėje) padėtyje jų profesijos – buvimo dvasininku – prasme. Šiame kontekste paminėtina, kad tiek pagal Konstitucinio Teismo doktriną, tiek pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, kuri yra svarbus šaltinis Lietuvos teisės taikymui (Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d., 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimai ir kt.) turi būti lyginamos panašios, vienodoje (lygiavertėje padėtyje) padėtyje esančios asmenų grupės, kurių atžvilgiu yra taikomas skirtingas reguliavimas, kuris negali būti objektyviai pateisinamas (žr. kaip pavyzdį Konstitucinio Teismo 2016 m. birželio 7 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Šilumos ūkio įstatymo [...] atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ 14 punktą). Net ir nustatęs Konstitucijos 29 straipsnio pažeidimą dėl minėtų tapačių (ar lygiaverčių) dvasininkų grupių skirtingo traktavimo jų atleidimo nuo karo prievolės kontekste, nesant tam objektyvaus pateisinimo, Konstitucinis Teismas tolesnį klausimo sprendimą turėjo palikti Lietuvos Respublikos Seimui, nes Konstitucijos 139 straipsnyje yra nustatyta, kad „Įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos piliečiai privalo atlikti karo ar alternatyviąją apsaugos tarnybą“ (Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalis) bei „Krašto apsaugos organizavimą nustato įstatymai“ (Konstitucijos 139 straipsnio 3 dalis). Mūsų nuomone, tik Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į Konstitucijos normas bei principus, privalo nustatyti karo prievolės atlikimo tvarką, taip pat nustatyti sąlygas ar objektyvias aplinkybes, kurioms esant asmenys, *inter alia* visų bažnyčių ar religinių bendruomenių

dvasininkai privalės tarnauti ar bus atleisti nuo karinės tarnybos arba alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Gintaras Goda

Danutė Jočienė